

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра садово–паркового та лісового господарства

«Затверджую»

Завідувач кафедри
садово–паркового та лісового
господарства

«_____» _____ 2019 р.

_____ (Т.І. Мельник)

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ВБС. 1.14 ЛІСОВПОРЯДКУВАННЯ

Спеціальність 205 «Лісове господарство» .

Факультет: Агротехнологій та природокористування

2019–2020 навчальний рік

Робоча програма з дисципліни Лісовпорядкування для студентів спеціальності 205 «Лісове господарство»

Розробники: к.б.н., доцент Мельник Т.І., к.с-г.н. Товстуха О.В.

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри садово-паркового та лісового господарства.

Протокол № ____ від «____» _____ 201__ року

Завідувач кафедри _____ (Мельник Т.І.)
(підпис) (прізвище та ініціали)

Погоджено:

Декан факультету агротехнологій та природокористування _____ (Коваленко І.М.)

Декан факультету агротехнологій та природокористування _____ (Коваленко І.М.)

Методист методичного відділу _____ (_____)

Зареєстровано в електронній базі: _____ 201__р.

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо–кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма	заочна форма
Кількість кредитів – 305	Галузь знань 20 Аграрні науки та продовольство	Вибіркова (за вибором студента)	
	Спеціальність 205 «Лісове господарство»		
Модулів – 2		Рік підготовки:	
Змістових модулів – 2		2019–2020–й	
		Курс	
		4, 2 ст	
Загальна кількість годин –105		Семестр	
	7 / 3		
	Лекції		
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – самостійної роботи студента –	ОС бакалавр	12 год.	
		Практичні	
		26 год	
		Лабораторні	
		Самостійна робота	
		67 год.	
		Індивідуальні завдання:	
		Вид контролю: залік	

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить:

для денної форми навчання – 38,5/ 61,5 (52/83)

МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Мета навчальної дисципліни “Лісовпорядкування” - вивчення теорії і практики організації і розвитку господарства лісових підприємств на ревізійний період і на віддалену перспективу, розрахунок та обґрунтування розміру і розміщення лісокористування, проектування комплексу господарських заходів, спрямованих на раціональне і неперервне використання, відтворення, охорону і захист лісу та підвищення його продуктивності, визначення їх лісівничої та еколого-економічної ефективності.

Завдання «Лісовпорядкування»:

синтез отриманих знань із загально-технічних і спеціальних дисциплін і завершення підготовки інженерів лісового господарства (спеціальність 6.090103);

Внаслідок вивчення дисципліни студенти повинні:

знати: основні напрямки і перспективи розвитку лісового господарства та лісокористування в умовах ринкових відносин, економічні основи, які визначають організацію і перспективи розвитку лісових галузей України; теоретичні основи лісовпорядкування, його методи, зміст, мету і завдання; моделі розвитку лісового господарства і лісокористування; техніку і технологію практичних лісовпорядкувальних робіт;

вміти: організовувати господарство, розраховувати та обґрунтовувати розмір і розміщення неперервного лісокористування, складати проект рубок лісу і його відновлення з урахуванням охорони навколишнього середовища, оперативно використовувати сучасні методи проектування основних лісогосподарських робіт, спрямованих на підвищення продуктивності і стійкості лісів, культури та ефективності ведення лісового господарства, прогнозувати та запобігати екологічним ризикам.

Програмою дисципліни передбачені наступні види навчальних занять: лекції, практичні семінарські роботи, самостійна підготовка, індивідуальна робота, іспит.

Програма розрахована на 48 аудиторних години і складається із 5 змістових модулів:

1. Загальні засади лісовпорядкування.

2. Організація лісовпорядкувальних робіт.

3. Головне користування лісом.

4. Рубки, пов'язані із веденням лісового користування.

Побічне користування лісом.

5. Упорядкування лісів іншого цільового призначення.

ІНФОРМАЦІЙНИЙ ОБСЯГ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовий модуль 1. Загальні засади лісовпорядкування.

Тема 1. Економічні основи лісового господарства та лісовпорядкування. Предмет і завдання лісовпорядкування. Економічні основи лісового господарства та лісовпорядкування. Народногосподарська організація лісового господарства. Лісовий фонд України, його структура і стан. Категорії земель лісового фонду. "проект організації і розвитку лісового господарства" як підсумковий документ лісовпорядкування. Роль лісовпорядкування у вирішенні сучасних завдань лісового господарства України та організації багатоточільового лісокористування.

Тема 2. Системи та форми лісового господарства. Стигlostі лісу. Методи, технічні засоби і вихідна інформація для визначення стигlostей лісу. Природна, відновна, кількісна і технічна стигlostі лісу. Технічна і кількісна стигlostі насаджень як основа для встановлення віку рубки в експлуатаційних лісах. Оптимальний вік рубки для лісів різного цільового призначення. Економічні методи встановлення стигlostей лісу. Спеціальні види стигlostей лісу. Стигlostь та комплекс ресурсів. Значення видів стигlostей насаджень у лісах різного функціонального призначенням.

Тема 3. Оборот рубки, оборот господарства, деревний запас і приріст. Теорія нормального лісу. Поняття і модель обороту рубки. Заходи, спрямовані на регулювання віку стигlostей та обороту рубки. Поняття про вік рубки. Оборот господарства та методи його визначення. Періоди повторення рубок у вибірковому господарстві та їх обґрунтування. Вікові групи насаджень. Експлуатаційний фонд.

Тема 4. Організація лісового господарства. Облік лісового фонду. Об'єкт лісовпорядкування. Основні положення і принципи лісовпорядкування, передбачені лісовим кодексом України: неперервність і комплексність використання лісових ресурсів, розширене відтворення лісової продукції та корисних властивостей лісу, диференційований підхід до організації господарства в лісах різного господарського призначення, рентабельність та економічна ефективність лісогосподарського виробництва.

Аналіз природних та економічних умов об'єкта лісовпорядкування. Погодження різних принципів господарського ділення лісового фонду. Організаційно-господарське ділення лісового фонду. Господарські частини, господарства, господарські секції.

Вибір головних і супутніх порід. Встановлення форм господарства, віку і способу рубки та лісовідновлення для господарських секцій залежно від цільового призначення насаджень. Державний облік лісів та державний лісовий кадастр

Змістовий модуль 2. Організація лісовпорядкувальних робіт.

Тема 5. Структура лісовпорядного підприємства та методи лісовпорядкування.

Мета і завдання лісоінвентаризації. Методи лісовпорядкування. Метод безперевного впорядкування лісового фонду України. Підготовчі лісоінвентаризаційні роботи, їх мета, завдання і зміст. Технічні наради. Одноразові та щорічні підготовчі роботи. Польові роботи. Полекамеральні та натурні польові роботи. Відведення лісосік у рубки головного користування. Перевірка якості відведення насаджень у рубку

Тема 6. Знімальні роботи для лісовпорядкування.

Польові лісовпорядні роботи – знімальні і таксаційні. Знімальні роботи. Лісовпорядні, лісогосподарські та межові інформаційні знаки. Планово-картографічні матеріали лісовпорядкування. Застосування ГІС-технологій.

Інвентаризація лісу. Методи таксації. Підготовчий, польовий та камеральні періоди. Картки таксації та її складові - макети. Розряди лісовпорядкування. Лісовпорядні і технічні наради (перша і друга лісовпорядна нарада). Поняття про базове лісовпорядкування. Підготовчі роботи. Пробні площі, їх класифікація. Колективне та індивідуальне тренування. Таксація лісу. Оцінка якості природного поновлення. Штучне поновлення лісу. Спеціальні види обстежень

Камеральні лісоінвентаризаційні роботи. Лісові карти. Обчислення лісоінвентаризаційної інформації. Бази даних лісогосподарських підприємств. Лісоінвентаризаційні документи, які передаються лісокористувачам. Внесення поточних змін у таксаційні описи і планшети. Охорона праці.

Змістовий модуль 3. Головне користування лісом.

Тема 7. Проектування головного користування лісом.

Теоретичні засади проектування головного користування лісом. Класи віку. Розрахункова, планова і фактична лісосіка. Лісосіка за площею. Лісосіка за стиглістю. Лісосіка рівномірного користування (нормальна). Принцип невиснажливого і раціонального користування лісом. Графік досягання.

Тема 8. Типові моделі розрахунку розміру головного користування лісом. Перша і друга вікові лісосіки. Інтегральна лісосіка Анучина. Раціональна лісосіка. Теорія і методи розрахунку величини рубки головного користування залежно від форми господарства за способом рубки. Порядок затвердження розрахункової лісосіки.

Особливості розрахунку величини лісосік, пов'язаних з веденням лісового господарства. Проектування розміру головного користування деревиною при різних системах рубок.

Тема 9. Прийняття лісосіки. Осучаснена модель регулювання головного лісокористування. Проектування розміру головного користування для поступових і вибіркових систем рубок.

Вікові групи насаджень. Експлуатаційний фонд. Співвідношення між приростом і запасом у господарстві. Користування лісом і вплив його на запас і приріст. Співвідношення між запасом, приростом і розміром головного користування лісом. Складання плану рубок. Площа лісосіки. Способи примикання.

Змістовий модуль 4. Рубки, пов'язані із веденням лісового користування. Побічне користування лісом.

Тема 10. Проектування лісогосподарських заходів, побічних користувань та їхня економічна ефективність.

Рубки, пов'язані із веденням лісового господарства: рубки догляду за лісом (освітлення, прочищення, проріджування і прохідні рубки); очищення від захаращеності; реконструктивні рубки малоцінних молодняків і похідних деревостанів; розчищення кварталних просік, візирів та інших господарських ліній; лісовідновні рубки в деревостанах, які втрачають захисні, водоохоронні та інші цінні властивості; переформування, ландшафтні. Лісорубні квитки. Особливості рубок догляду у заповідних лісах. Догляд за підростом та підліском.

Тема 11. Проектування інших лісогосподарських заходів.

Лісовідновлення і лісорозведення. Охорона та захист лісу. Заходи із лісомеліорації. Підсочка лісу та інші лісові промисли. Основні види користування недеревною продукцією лісу. Економічне та екологічне значення кожного виду користування лісом. Аналіз економічних умов і нормування режиму лісокористування. Документи, що складаються при проектуванні користування недеревною продукцією лісу. Спеціалізовані лісові господарства. Цівільне та шляхове будівництво.

Підвищення продуктивності лісів. Цільові програми лісо вирощування основних лісоутворювальних порід. Метод ієрархій. Економічна ефективність запроєктованих заходів.

Змістовий модуль 5. Упорядкування лісів іншого цільового призначення.

Тема 12. Упорядкування лісів природно-заповідного фонду та лісів наукового призначення.

Природні території та об'єкти. Штучно створені об'єкти. Біосферні заповідники. Природні заповідники. Природні національні парки. Регіональні ландшафтні парки. Памятки природи. Заповідні урочища. Ботанічні сади.

Особливості інвентаризації лісів рекреаційного призначення. Рекреаційне навантаження на межі стійкості природних комплексів. Проектування господарських заходів у лісах рекреаційного призначення. Інвентаризація зелених насаджень міста (*заняття проводяться на базі спортивно-оздоровчого комплексу «Фортуна»*).

Тема 13. Упорядкування лісів мисливських господарств.

Загальні положення про мисливське господарство. Основні положення впорядкування мисливських угідь як мисливськогосподарської дисципліни. Організація і управління мисливським господарством, лісомисливське районування, охорона фауни, типологія та бонітування мисливських угідь. Інвентаризація мисливських угідь. Облік чисельності мисливських звірів та птахів. Види та методи обліку. Проектування експлуатаційних, мисливськогосподарських та біотехнічних заходів. Пропускна можливість мисливського господарства. Строки полювання.

Тема 14. Особливості впорядкування захисних лісових насаджень на землях сільськогосподарських формувань.

Основні положення щодо впорядкування захисних лісових насаджень на землях сільськогосподарських формувань. Підготовчі та польові лісовпорядні роботи. Перша і друга лісовпорядні наради. Полезахисні, водорегулювальні, садозахисні, прибалкові та прияружні лісові смуги. Лісомеліоративна оцінка ЗЛН. Проектування лісогосподарських заходів у захисних лісових насадженнях. Рубки догляду в лісових смугах: санітарні, лісовідновні, реконструктивні. Очікувана ефективність від запроєктованих заходів. Камеральні роботи та матеріали лісовпорядкування.

Тема 15. Особливості проведення лісовпорядкування залежновід регіональних умов і цільового призначення лісів.

Лісовпорядкування у гірських лісах. Таксація різновікових насаджень. Природне поновлення і лісові культури. Вивчення попереднього досвіду ведення лісового господарства. Особливості розподілу лісового фонду. Коефіцієнт водо регулювання.

Особливості впорядкування лісів спеціалізованих господарств. Лісонасіннєві господарства. Спеціальні господарства на вербу. Організація ліщинових господарств.

Особливості впорядкування лісів, забруднених радіонуклідами. Лісовпорядкування дубових лісів. Національна інвентаризація лісів та її особливості в Україні. Інструментальне та технічне забезпечення лісової інвентаризації.

Тема 16. Ліси світу та лісовпорядкування за кордоном.

Лісовий фонд планети. Запаси стовбурової деревини та надземна фіто маса лісів. Характеристика лісів за екологічними зонами. Категорії сталого розвитку лісів. Типи використання лісових ресурсів.

Лісовпорядкування у Російській федерації, у Польщі, Румунії, Швеції, Фінляндії. Особливості лісовпорядкування у Німеччині, США, Канаді.

4. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

	Назва модуля, теми	Кількість годин для денної форми навчання				
		Всього	У т.ч.			
			Лекції	Прак тичні	Лабо ра торні	СРС
Змістовий модуль 1. Загальні засади лісовпорядкування						
1	Економічні основи лісового господарства та лісовпорядкування	6	2	1	-	3
2	Системи і форми лісового господарства, стиглості лісу.	10	2	1	-	7
3	Оборот рубки, оборот господарства, деревний запас і приріст.	9	2	1		6

4	Організація лісового господарства. Облік лісового фонду	13	2	1	-	10
Разом за змістовим модулем 1		38	8	4	-	26
Змістовий модуль 2. Організація лісовпорядних робіт						
4	Структура лісовпорядного підприємства та методи лісовпорядкування	10	2	1	-	7
5	Знімальні роботи для лісовпорядкування	8	2	1	-	5
Разом за змістовим модулем 2		18	4	2	-	12
Змістовий модуль 3. Головне користування лісом						
7	Проектування головного користування лісом	9	2	1	-	6
8	Типові моделі розрахунку розміру головного користування лісом	8	2	1	-	5
9	Прийняття лісосіки	8	2	1	-	5
Разом за змістовим модулем 3		25	6	3	-	16
Змістовий модуль 4. Рубки, пов'язані із веденням лісового господарства. Побічне користування лісом						
10	Проектування лісогосподарських заходів, побічних користувань та їхня економічна ефективність	8	2	1	-	5
11	Проектування інших лісогосподарських ходів	8	2	1	-	5
Разом за змістовим модулем 4		16	4	2	-	10
Змістовий модуль 5. Упорядкування лісів іншого цільового призначення						
12	Упорядкування лісів природно-заповідного фонду та лісів наукового призначення	13	2	1	-	10
13	Упорядкування лісів мисливських господарств	10	2	1	-	7
14	Упорядкування захисних лісових насаджень на землях сільськогосподарських формувань	10	2	1	-	7
15	Особливості проведення лісовпорядкування залежно від	10	2	1	-	7

	регіональних умов і цільового призначення лісів					
16	Ліси світу та лісовпорядкування за кордоном	10	2	1	-	7
Разом за змістовим модулем 5		53	4	4	-	38
Усього		150	32	16	-	102

ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
1	Вступне заняття. Ознайомлення з тематикою та структурою навчального курсу «Лісовпорядкування», робочими місцями та правилами проведення та здачі практичних робіт. Ознайомлення з лісовпорядкувальними документами, які знаходяться у держлісгоспах і лісництвах, їх призначення, порядок ведення і підстави внесення у них поточних змін. Вступний інструктаж з техніки безпеки.	2	
2	Системи та форми лісового господарства. Робота з нормативно-довідковими матеріалами.	2	
3	Види стиглостей лісу. Робота з нормативно-довідковими матеріалами.	2	
4	Оборот рубки, оборот господарства. Деревний запас і приріст. Робота з нормативно-довідковими матеріалами.	2	
5	Проведення підготовчих та тренувальних робіт для лісовпорядкування на тимчасових пробних площах (на базі спортивно-оздоровчого комплексу «Фортуна»)	2	
6	Обрахування таксаційних показників насадження, визначення, бонітету, відносної повноти, породного складу. Робота з нормативно-довідковими матеріалами. Заповнення карток таксації (на базі спортивно-оздоровчого комплексу «Фортуна»)	2	
7	Поділ лісів на категорії. Динаміка лісового фонду. Виконання основних положень попереднього лісовпорядкування (на базі «Проекту організації лісового господарства»)	2	
8	Виділення господарських частин, господарських секцій. Розрахунок і обґрунтування віку кількісної, технічної і	2	

	господарської стиглості. Прийняття віку рубки. (на базі «Проекту організації лісового господарства»)		
Разом			16

6.САМОСТІЙНА РОБОТА СТУДЕНТІВ (ТЕМИ РЕФЕРАТИВ)

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Історія розвитку лісовпорядкування. Лісовий фонд України, його структура і стан. Категорії земель лісового фонду. Лісовий кадастр.	7
2	Оптимальний вік рубки для лісів різного цільового призначення. Економічні методи встановлення стиглостей лісу. Спеціальні види стиглостей лісу.	7
3	Аналіз природних та економічних умов об'єкта лісовпорядкування. Організаційно-господарський поділ лісового фонду. Господарські частини, господарства, господарські секції.	8
4	Підготовчі лісоінвентаризаційні роботи, їх мета, завдання і зміст. Технічні наради. Одноразові та щорічні підготовчі роботи.	6
5	Лісовпорядні, лісогосподарські та межові інформаційні знаки. Планово-картографічні матеріали лісовпорядкування. Застосування ГІС-технологій у лісовпорядкуванні.	6
6	Лісовпорядні і технічні наради (перша і друга лісовпорядна нарада). Підготовчі роботи. Пробні площі, їх класифікація. Колективне та індивідуальне тренування.	6
7	Лісосіка рівномірного користування (нормальна). Принцип невиснажливого і раціонального користування лісом. Графік досягання.	6
8	Особливості розрахунку величини лісосік, пов'язаних із введенням лісового господарства. Проектування розміру головного користування деревиною при різних системах рубок.	6
9	Користування лісом і вплив його на запас і приріст. Співвідношення між запасом, приростом і розміром головного користування лісом. Складання плану рубок. Площа лісосіки. Способи примикання лісосік	6
10	Особливості рубок догляду у заповідних лісах. Догляд за	4

	підростом та підліском.	
11	Спеціалізовані лісові господарства. Цивільне та шляхове будівництво. Підвищення продуктивності лісів. Цільові програми лісовирощування основних лісоутворювальних порід. Метод ієрархій. Економічна ефективність запроєктованих заходів.	4
12	Особливості інвентаризації лісів рекреаційного призначення. Рекреаційне навантаження на межі стійкості природних комплексів. Проектування господарських заходів у лісах рекреаційного призначення. Інвентаризація зелених насаджень міста.	5
13	Інвентаризація мисливських угідь. Облік чисельності мисливських звірів та птахів. Проектування експлуатаційних, мисливськогосподарських та біотехнічних заходів.	6
14	Проектування лісгосподарських заходів у захисних лісових насадженнях. Рубки догляду в лісових смугах: санітарні, лісовідновні, реконструктивні. Очікувана ефективність від запроєктованих заходів. Камеральні роботи та матеріали лісовпорядкування.	5
15	Особливості впорядкування лісів, забруднених радіонуклідами. Лісовпорядкування дубових лісів. Національна інвентаризація лісів та її особливості в Україні.	6
16	Особливості лісовпорядкування у Німеччині, США, Канаді та ін. державах.	10
	РАЗОМ	102

8. Методи навчання

1. Методи навчання за джерелом знань:

1.1. *Словесні*: лекція, робота з книгою (конспектування).

1.2. *Практичні*: практична робота.

2. Методи навчання за характером логіки пізнання.

2.1. *Аналітичний*

3. Методи навчання за характером та рівнем самостійної розумової діяльності студентів.

3.1. *Проблемний* (проблемно-інформаційний)

4. Активні методи навчання – використання технічних засобів навчання, мозкова атака, рішення кросвордів, екскурсії,

самооцінка знань, використання навчальних та контролюючих тестів, використання опорних конспектів лекцій.

5. Інтерактивні технології навчання – використання мультимедійних технологій.

9. Методи контролю

1. Рейтинговий контроль за 100–бальною шкалою оцінювання ЄКТС

2. Проведення проміжного контролю протягом семестру (проміжна атестація)

3. Полікритеріальна оцінка поточної роботи студентів:

- рівень знань, продемонстрований на практичних заняттях;
- активність під час обговорення питань, що винесені на заняття;
- результати виконання та захисту лабораторних робіт;
- експрес–контроль під час аудиторних занять;
- самостійне опрацювання теми в цілому чи окремих питань;
- написання рефератів;
- результати тестування;
- письмові завдання при проведенні контрольних робіт;

10. Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне тестування та самостійна робота			Разом за модулі та СРС	Атестація	Підсумковий тест – іспит	Сума
Змістовий модуль 1 1 – 20 балів	Змістовий модуль 2 1 – 20 балів	СРС				
T1–T3	T4–T6	15	55	15	30	100
20	20		(40+15)			

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
		для заліку
90 – 100	A	зараховано
82–89	B	
74–81	C	
64–73	D	
60–63	E	

35–59	FX	не зараховано з можливістю повторного складання
0–34	F	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

12. Рекомендована література

Базова

1. Мартынов, Е. Н. Охотничье дело. Охотоведение и охотничье хозяйство [Электронный ресурс] : учеб. пособие для подготовки студентов, обучающихся по напр. 250000 «Лесное дело» / Е. Н. Мартынов, В. В. Масайтис, А. В. Гороховников ; ред. Е. Н. Мартынов ; Издательство «Лань» (ЭБС). – Изд. 2–е, испр. – Санкт–Петербург ; Москва ; Краснодар : Лань, 2014. – 448 с. – (Учебники для вузов. Специальная литература). – Режим доступа: <http://e.lanbook.com/view/b00k/42198/>.
2. Харченко, Н. Н. Охотоведение [Текст] : учеб. для студ. вузов, обучающихся по спец. 260400 (250201) «Лесное хозяйство и ландшафтное строительство» / Н. Н. Харченко ; ГОУ ВПО «Моск. гос. ун–т леса». – 2–е изд. – Москва : МГУЛ, 2005. – 370 с.

Допоміжна

1. Бондаренко В.Д. Біотехнія: Навч. посібник. – Ч. 1 / В.Д.Бондаренко. – Львів: ІЗМН, 1998. – 203 с.
- 2.Бондаренко В.Д. Біотехнія: Навч. посібник. – Ч. 2 / В.Д. Бондаренко. —Львів: ІЗМН, 2001. – 203 с.
- 3.Бондаренко В.Д. Мисливськогосподарське законодавство України. Посібник. / [В.Д.Бондаренко, В.Р. Бурмас, А.М. Дейнека, В.П.Ходзінський, П.Б.Хоєцький]. – Львів: Вид–во “Сполом”, 2005. – 336 с.
4. Данилкин А. А. Биологические основы охотничьего трофейного дела. / А. А. Данилкин. – М.: Т–во научных изданий КМК, 2010. –150 с.
- 5.Данилкин А. А. Олени (Cervidae). / А. А. Данилкин – М. : ГЕОС, 1999. – 552 с.
- 6.Данилов Д. Н. Основы охотустройства / [Д.Н. Данилов, Я.С. Русанов, А.С. Риковский и др.] – М. : Лесн. пром–сть, 1996. – 330 с.
7. Дёжкин В. В. Охота и охотничье хозяйство мира: Справочное пособие. / В. В. Дёжкин – М : Лесн. пром–сть, 1983. – 368 с.

8. Дементьев В.И. Основы охотоведения. / В.И. Дементьев. – М. : Лесн. пром-сть, 1971. – 230 с.
9. Ковязин В.Ф. Основы лесного хозяйства и таксация леса: учебное пособие. / [В. Ф. Ковязин, А. С. Аникин, Н. В. Беляева, А. Н. Мартынов, Е. С. Мельников, В. Н. Минаев]. – СПб: Лань, 2010. – 380 с.
10. Мисливствознавство: Навч. посібник / [В.Д. Бондаренко, М.В. Делеган, К.А. Татаринов та ін.]; Відп. ред. В.Д. Бондаренко. – К.: НМК ВО, 1993. – 200 с.
11. Настанова з упорядкування мисливських угідь. – К.: Держкомлісгосп України, 2002. – 113 с.
12. Петриченко В.В. Типологія мисливських угідь: Навчальний посібник / В.В.Петриченко, Н.І. Лебедева, Я.М. Карташова. – Запоріжжя: ЗНУ, 2009.– 110 с.
13. Хоєцький П.Б. Мисливствознавство. / П.Б. Хоєцький. – Львів: Сполом, 2006. – 112 с.
14. Хоєцький П.Б. Практикум з мисливствознавства / П.Б. Хоєцький. – Львів: Сполом, 2007. – 64 с

Інформаційні ресурси

- 1.<http://www.nbu.gov.ua/> — Національна бібліотека ім. В.І. Вернадського
- 2.<http://e-heritage.ru/>—Електронна бібліотека
- 3.<http://www.nbu.gov.ua/eb/ep.html>—Електронний фонд наукових публікацій
- 4.<http://elibrary.ru>—Наукова електронна бібліотека
- 5.<http://www.kmu.gov.ua>—Урядовий портал
- 6.<http://zakonl.rada.gov.ua/laws>—Законодавство України
- 7.<http://www.ecoline.ru/books/>—Електронна екологічна бібліотека
- 8.<http://rybalka.zooclub.ru/index.php/>—Рыбакам и охотникам
- 9.<http://hunts.in.ua/index.html>—Охота и природа
- 10.<http://www.hunter.ru/>—Все об охоте
- 11.<http://predatory.ru/>—Справочник по хищным и копытным животным
- 12.<http://www.vupor.com/>—Всеукраинский портал охоты и рыбалки
- 13.<http://www.huntingukraine.com/>—Hunting Ukraine
- 14.<http://dklg.kmu.gov.ua>—вне нтство х рсів
ни